

Entrée. Maurer Dóra és asztaltársasága

*„Nyár elején még mindig a szimmetriában
kerestem a választ. Nyugalommal töltöttem el
a párhuzamos szakaszok, a fegyelmezett, egyenlő
felosztások. Ébren nem mertem befelé tekinteni,
jobbnak láttam inkább továbbra is a külső
részletekre koncentrálni. Igyekeztem úgy
alakítani, hogy gondolataimat az objektív
belátások uralják, és ne önkényesen csapongó,
homályos szimbólumok.”*

(Závada Péter: Egy alma határai)

Kortárs kiállítást nyitunk meg ma este *Entrée. Maurer Dóra és asztaltársasága* címmel az Magyar Tudományos Akadémia velencei reneszánsz stílusban megépült palotájában. A kiállítás, miközben áttekintést nyújt az elmúlt évtizedek képzőművészetének irányzatairól, elsősorban a barátságról szól. A barátság és a művészbarátság fogalma, a fogalom változása az antik szerzők és a humanisták, a 17-18. századi és a kortárs filozófusok szövegeiből jól ismert.

Ugyanakkor vizuális emlékezetünkben ott él egy 1518-20 tájékán festett, a Musée du Louvre-ban őrzött gyönyörű kettős portré is. Raffaello Sanzio remekműve mindig is foglalkoztatta a tudósokat. Érdeklődésüket erősen felkeltette a két ábrázolt reneszánsz személyiség portréja, amelynek értelmezéséhez legközelebb talán Sir Nicholas Penny művészettörténész járt, amikor úgy vélte, hogy a festő és mellette álló, átölelt kortársának (Pontormónak, Giulio Romanónak, Aretinónak vagy valaki másnak?) az arcképe egykoron ajándék lehetett azoknak a barátoknak, akik Rómától távol éltek. Ez a megrendítő portré, a korábban a francia királyi gyűjtemények ékessége, még kizárja a kívülállót a részvételből.

Maurer Dóra és kollégái kiállításán a műalkotások előtt állva és átgondolva a az itt kiállító művészek életútját, csak megismételhetem Radnóti Sándor megállapítását, amelyet a Holmi 2013 novemberi számában tett: „A barátság leírható esztétikailag, noha nem műalkotás, a barátság szociális: a társadalomban/társaságban való részvétel elemi formája”. Pléh Csaba és munkatársai alaposan vizsgálták e kérdést, emberközelbe hozva a hálózatok, így a baráti hálózatok alaptörvényeit. A pszichológia és a hálózatelmélet tanulságos és érdekes, amennyiben összekapcsolásával a művészi problémákat vizsgálják.

Az Entrée. Maurer Dóra és asztaltársasága című kiállítás ironikus módon a Magyar Tudományos Akadémia eklektikusan berendezett éttermében látható. Egymást hatvan-ötven-negyven-harminc-húsz éve ismerő és támogató, sokszor együtt gondolkodó alkotókat kapcsol össze. Az alkotói kérdésekre megszülető válaszaik gyakran közösek, művészetükben van egy láthatatlan közös mag, és ha mi jól figyelünk, akkor észrevesszük ezt a láthatatlan integratív erőt, amely ugyan poszt-politikai jellegű, de határozottan foglal állást. 1958 és 1968 között megváltoztak Magyarországon a művészetpolitikai elvek, ugyanakkor az absztrakcióellenesség a világ minden táján jelen volt, művészek és teoretikusok idegenkednek vele szemben hol a konzervativizmus, hol az avantgárd nevében.

Mint azt Raffaello párizsi remekműve, a kettős portré is bemutatja, a modern barátság, vagyis a reneszánsz humanizmus óta kialakult barátság elsősorban nem politikai intézmény, ugyanakkor a szakmai és társadalmi érintkezésnek a barátsággá stilizálása politikai jelentőséggel bír. Több képzőművész ellenállása vezetett oda itthon a hatvanas évek második felében, hogy az absztrakcióval kapcsolatos tiltás idejétmúlttá és nevetségessé vált. Amikor az absztrakció a hivatalos tiltástól eljutott a túrt létezésig, Maurer a kollégái közül az építész Gáyor Tiborral és a festő-grafikus-szobrász Kemény Györggyel állt szoros kapcsolatban. Zoltán Mária Flóra főiskolai évfolyamtársa volt. A Bécsben élő Megyik Jánossal a konstrukció, a szerkesztés, az architektúra kérdéseit vitatta meg, Nádler Istvánnal és Mengyán Andrással folytatott beszélgetések egyik témája az absztrakció múltképe és jövőjének értelmezése volt. Nemes Judit a Párizsban eltöltött évtizedek franciás finomságát és az ottani élményeket

emelte be a baráti kör kultúrájába, ennek dokumentuma a négy hete megnyílt Modern Műtár épülete és gyűjteménye. Haász István monokróm, geometrikus felületekből felépített konkrét kompozíciói olyan stabilitást fejeznek ki, amely talán csak Kassák és Barcsay művészetéből ismert. Az 1981-ben megrendezett Vonal/Line kiállításon Maurerék már együtt dolgoztak a pécsi Pincehelyi Sándorral. Kelle Antal szobraival, objektjeivel a Bauhaus hagyományához kapcsolódik, Szíj Kamilla rajzművészete a vonal, a jel és a szerkezet minimalista interpretálása. Bálványos Levente képzőművész Maurer egyik legközelebbi munkatársa. Szegedy-Maszák Zoltán a digitális világra reflektáló műveivel, Jovanovics Tamás a felfüggesztett gravitációval folytatott nehéz játékban új ritmusokat teremtve, Wolsky András a generált véletlen segítségével ütközteti a kiszámíthatatlant a geometrikus renddel. Ezek a tanítványok kiléptek a nemzetközi képzőművészeti színtérre. Nagy Barbara metszett fatáblái a fény útját követik, a fametszet és az absztrakt festészet technikáját és nyelvét egyesítik Vajda Lajos és Barcsay Jenő megteremtette szentendrei hagyománnyal.

Benedek Barna képzőművész és a kurátor Haász Kati többedmagukkal a Szépművészeti Múzeum Vasarely Múzeumában a Nyílt Struktúrák Egyesület bemutatóit szervezik (Open Structures Art Society/OSAS), amely intézmény a kétezres évek közepe óta maga is a baráti összetartozás és a közös munka helye, tagjai mintegy 50 kiállítást rendeztek Óbudán.

A barátság lényege a párbeszédben van. „...kizárólag az állandó eszmecsere egyesíti a polgárokat a poliszban.” – írta 1959-ban Hannah Arendt, amikor átvette Hamburg városának Lessing díját. És így folytatta: „A párbeszédben a barátság politikai jelentősége és a hozzá kapcsolódó sajtóságos emberiség testesült meg. Ez a párbeszéd ... a közös világgal törődik, amely a szó szoros értelmében 'embertelen' marad, hacsak nem beszélnek róla emberi lények folyamatosan.”

Maurer, a mester és a barát, életével mutat rá egy érdekes jelenségre. A folyamatosan dolgozó nagy művész keveset foglalkozik azzal, hogy a róla kialakuló képet árnyalja. Ha jó barát, jó tanár, jó kolléga és ragyogó tehetség, akkor művei, elvei, írásai, fordításai (pl. Josef Albers) révén bekerül egy fontos történeti és diszkurzív térbe. A kiállítás látogató művészetszeretőik is kezdik megérteni. Éppen ez történt a modernizmus egyik alapkövét lerakó Piet

Mondriannal is. Michel Seuphor művészettörténész korai monográfiájában egy visszahúzó, aszketikus, szigorú geometrikus művészt mutatott be. A monográfia kitűnően tárgyalta a festőnek a modernizmussal kapcsolatos elveit, gondolatait, teóriáját, de az Emberről a valóságtól eltérő képet festett.

2016-ban aztán angol galéristák és holland művészettörténészek összefogásával megszületett az a forrásokon alapuló könyv, amely Mondrianról, a barátról is szól. „...ha az emberek baráti érzéssel vannak egymás iránt, akkor tulajdonképpen nincs is szükségük igazságosságra; ha ellenben csak igazságosak, akkor még mindig elkél a barátság;” írta Arisztotelész a *Nikomakhoszi Etikában*.

Geskó Judit

(Elhangzott 2023. május 22-én, az MTA Akadémiai Klub és az MTA Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia *Entrée. Maurer Dóra és asztaltársasága* című kiállításának a megnyitóján. A kiállítás 2023. június 16-ig látogatható.)